

УДК 159

Ониськів О. - ст. гр. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ П.Р. ЧАМАТИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Науковий керівник: к. психол. наук, доц. Семенів Н. М.

П. Р. Чамата увійшов в історію вітчизняної психології як засновник наукової школи в Україні з проблеми розвитку свідомості і самосвідомості особистості. Це знайшло відображення в таких працях: «Особливості розвитку самосвідомості у дітей дошкільного віку» (1956), «Про природу і сутність самосвідомості особистості» (1956), «Питання самосвідомості особистості» (1958), «Самосвідомість та її розвиток у дітей» (1965) та ін. Один із сучасних дослідників спадщини психолога зазначає: «Цінні ідеї містяться в його (П. Р. Чамати. – Л. Б.) дослідженнях якісних змін у розвитку самосвідомості дітей, ролі мови в формуванні самосвідомості особистості, серед яких особливе місце посідають ті, котрі присвячені актуальній сьогодні для України проблемі самоусвідомлення, формування світогляду й самосвідомості особистості».

Павло Романович досліджував генезу самосвідомості. Він довів єдність свідомості та самосвідомості особистості («К вопросу о генезисе самосознания личности», 1966). Багато його праць присвячені окремим формам прояву самосвідомості в дітей різного віку.

Актуальними і сьогодні є ідеї вченого про взаємозв'язок розвитку самосвідомості дитини та її мовної діяльності. Так, у праці «Роль мови в формуванні самосвідомості у дітей» (1952) автор зазначав, що розробка проблеми самосвідомості дитини має велике педагогічне значення. А виникнення й розвиток людської свідомості найтісніше пов'язані з виникненням і розвитком мови. Він наголошував, що роль мови як засобу усвідомлення дитиною самої себе цим не вичерпується. «Виявляючи свої думки, почуття і наміри в словах, дитина робить їх існуючими для інших людей. Але тим самим вона робить їх існуючими і для самої себе, тому що лише через розуміння їх іншими вони стають зрозумілими і для неї самої. Пізнаючи себе, дитина вдивляється, як у дзеркало, в інших людей, і одним із таких "дзеркал" є мови інших людей», – писав П. Р. Чамата. Учений вважав, що оволодіння мовою сприяє розвитку більш високої форми мислення на основі мовного матеріалу. Саме через мову відбуваються систематизація та узагальнення всіх знань, яких набувають діти про зовнішній світ і про самих себе.

Спираючись на ідеї О. О. Потебні, Д. М. Овсяніко-Куликовського, П. Р. Чамата, започаткував психологічну школу з проблем самосвідомості особистості в Україні, що має велике значення й для розвитку педагогічної науки. Він прагнув спрямувати досягнення психологічної науки на розвиток школи, освіти, зокрема всебічного розвитку дитини, зробив вагомий внесок у розвиток педагогічної психології. Висловлені ним ідеї з багатьох питань розвитку особистості, а саме дитини, не втратили актуальності, значущості й сьогодні.

Науковий доробок П.Р.Чамати спричинив низку сучасних досліджень із проблем розвитку самосвідомості дитини: його ідеї сприйняли та розвинули учні М.Й.Боришевський, О.І.Кульчицька, Л.С.Сапожнікова тощо. Кожен з них, у свою чергу підготував плеяду науковців, що обґрунтували своє бачення проблеми свідомості і самосвідоості.